

TURCIZMI U BRATIŠKOVAČKOM GOVORU

***Sažetak:** Mjesto Bratiškovci, koje se nalazi oko sedam kilometara sjeverno od Skradina, bilo je izloženo velikim migracijama stanovništva na putu prema moru (Skradinu i Šibeniku) i jezičnom utjecaju štokavskog jekavskog govora s kopna. Dolaskom takvog stanovništva u Bratiškovce došao je i veliki broj turcizama koji su se u znatnom broju i danas zadržali, pretežito kod starijih stanovnika.*

***Gljučne riječi:** Bratiškovci, govor, jezični utjecaj, štokavski jekavski, turcizmi*

1. Povijesni okvir

Bratiškovci su mjesto koje se nalazi oko sedam kilometara sjeverno od Skradina. Prvi stanovnici Bratiškovaca doselili su se u to mjesto krajem 16. stoljeća kao posljedica „turskih osvajanja koje se kretalo u ogromnoj masi od juga i istoka prema zapadu i sjeverozapadu više od dvije stotine godina, navodi prof. dr. sc. Živko Bjelanović u svojoj knjizi *Imena stanovnika mjesta Bukovice*“ (Bjelanović, 1978.:19). Šire o naseljavanju Bukovice, kao i Bratiškovaca koje najbliže pripadaju govoru Bukovice, može se pronaći u navedenoj knjizi Živka Bjelanovića (Bjelanović, 1978.:18-22).

Bratiškovci se po broju stanovnika ubrajaju u srednje mjesto na skradinskom području. Broj stanovnika varirao je od godine do godine. Državni zavod za statistiku bilježi da su Bratiškovci 1857. godine imali 375 stanovnika, 1910. 711, 1948. čak 847, a 1981. 607 stanovnika, dok se 2011. broj stanovnika sveo na 251.

Mjesto se sastoji od nekoliko zaseoka: Dobrote, Erakovići, Kričke, Skrobonje i Trobonjače. Godine 1941. u mjestu je bilo 14 prezimena: Baljak, Dobrota, Eraković, Karabuva, Krička, Lalić, Lemić, Manojlović, Pjevalica, Skrobonja, Trobonjača, Urošević, Urukalo i Vulinović. Bratiškovci su imali jednu od „prvih osnovnih škola (1858.) na području skradinske općine, u kojoj je do 1871. godine bio učitelj Jakov Grčić. Prvi put ova škola bila je otvorena 1847. i radila je svega godinu dana“ (Babić, 1986.:39).

Govor kojim se u svakodnevnoj komunikaciji služe Bratiškovljani spada u dijalekatski kompleks štokavskih sjeverozapadnih govora, a jekavci Bratiškovaca kao i ostali (i)jekavci Bukovice, „na prostoru između dviju dalmatinskih rijeka jezičnim osobinama predstavljaju cjelinu... Taj se govor odlikuje četveroakcenatskim sistemom, dosljednom jednosložnom jekavskom zamjenom *jata*, čestom kontrakcijom samoglasnika obično u korist prvoga (*ao>ā*), zatvaranjem izgovorom samoglasnika *o* samoglasnikom *u*, zamjenom spiranta *f* srodnim *v*, a rijeđe *p*, labavom artikulacijom samoglasnika, suglasničkom skupinom *št*, upornim čuvanjem suglasničkih skupina, arhaičnim nastavcima u *dat.*, *lok.* i *instr.* množine (Urukalo, 1982.:155). O drugima karakteristikama govora Bukovice opširnije možete vidjeti u knjizi prof. dr. sc. Živka Bjelanovića *Imena stanovnika mjesta Bukovice* (Bjelanović, 1978.:22-26).

Povjesničari bilježe da su Turci već 1471. godine počeli prodirati u Dalmaciju, gdje su u prvom naletu osvojili mjesta između Cetine i Neretve. Iako je u nekoliko navrata dolazilo do rata i mira između Turaka i Venecije u razdoblju od 1471. do 1502. godine, Turci su i dalje imali velike aspiracije na hrvatska i dalmatinska područja koja su najčešće palili, pljačali i pustošili. „Do prvog pokušaja provaljivanja u Skradinu došlo je 1512. godine, ali ga nisu uspjeli osvojiti dok su „*okolna mjesta u potpunosti opustošena i uništena*“ (Babić, 1986.:24). Iako se Dalmacija oslobodila turske sile, pod kojom je bio i Skradin i njegova naselja punih 139 godina s prekidima (od 1522. do 1647. i od 1670. do 1684.), Dalmacija nije došla do svoje željene slobode, jer je ponovno došla pod vlast Venecije, pod kojom su i Skradin i njegova naselja bili ukupno 226 godina, uz izvjesne prekide u doba ugarsko-hrvatske vladavine (od 1097. do 1522.)“ (Babić, 1986.:31).

2. Važnost i značaj proučavanja turcizama

Čovjekova želja o poznavanju drugih kultura i jezika i danas je aktualna i afirmira ideju o proučavanju stranih jezika, uključujući i turski, koji kod nas ima posebno značenje vezano uz proučavanje naše narodne književnosti i jezika, kao i za upoznavanje povijesti.

Naime, priličan veliki broj riječi preuzet je iz turskog jezika u naš narodni govor, a neke od njih postale su svojina i našeg književnog jezika. Narodne pjesme, pripovjetke i poslovice nemoguće je tumačiti bez poznavanja turskog jezika.

3. Kako su nastali turcizmi i tko ih je širio?

O prvoj pojavi turcizama u slavenskim i balkanskim jezicima može se govoriti od dolaska Osmanskih Turaka na Balkan. Poznato je da su Turci bili politički gospodari velikog dijela našeg jezičkog područja preko pet stotina godina, a osim

toga donijeli su u ove krajeve islam i s njim povezanu orijentalno-arapsku kulturu, koju je veliki dio našega stanovništva prihvatio kao svoju. Otada je i utjecaj njihova tadašnjega jezika bio vrlo jak, osobito na području tehničke kulture gradskog stanovništva i državne, ekonomske, pravne i slične djelatnosti kojima se vršila vlast i očitovala materijalna kultura i standard gospodara.

Abdulah Škaljić, vrsni bosansko-hercegovački turkolog, kao i hrvatski jezikoslovac Petar Skok, smatraju, kako je u „širenju turcizama u našem jeziku najzaslužnija turska vojska i administracija, te domaći muslimani, građani i činovnici“ (Škaljić, 1985.:12). Škaljić dalje podsjeća i na činjenicu kako je u širenju turskih riječi i njihovoj široj uporabi i kod Hrvata i kod Srba, a posebno kod stanovnika BiH, značajnu ulogu odigralo i „školovanje muslimana u Carigradu i narodne pjesme (epske i lirske) koje su protkane mnoštvom riječi istočnjačkog porijekla, a zabilježene su i sačuvane kao omiljena usmena tradicija“ (Škaljić, 1985.:12).

Govoreći o tuđicama u našem jeziku, uključujući i turcizme, hrvatski lingvist Slavko Pavešić piše, kako su padom Osmanskog Carstva, a naročito poslije rata u 19. stoljeću i u drugom desetljeću 20. stoljeća, tursko gospodarstvo i turski politički utjecaj bili posve eliminirani iz našeg javnog života, te da je ostao samo utjecaj islamske kulture bosanskih muslimana. „Turske se riječi tada počinju naglo gubiti iz književnog jezika i njihov se broj neprestano smanjuje. Umjesto njih dolaze naše stare riječi koje su se sačuvale u krajevima koji nisu bili pod Turcima ili nove riječi. Ipak ima dosta velik broj turskih riječi koje su ušle u naš rječnik toliko da ih nitko više ne osjeća kao tuđe (npr. čarapa, boja)“ (Pavešić, 1971.:16).

4. Turcizmi u bratiškovačkom govoru

U današnjem govoru Bratiškovaca ima znatan broj turcizama koji se čuju, naročito kod starijeg stanovništva. Tako se čuje *bàška* „napose, odvojeno“ (tur. *başka* „poseban, odvojen; napose, odvojeno“), *čòban* „pastir“ (tur. *çoban*), *küiš* „kožni opasač“ (tur. *kayış* „remeni; kožni opasač“), *pàzar* „tržnica“ (tur. *pazar*), *zèra* „stvarčica, mala količina“ (tur. *zerre* „slični djelić, trunčica“). Čuju se i riječi *dùcân* (tur. *dukkân*, „prodavaonica, trgovina“), *čèkić* (tur. *çekiç* „malj, kladivo“).

Ima turskih riječi koje su se nekad upotrebljavale, ali danas sve više iščezavaju iz govora Bratiškovaca. Takva je riječ *kòmšija* (tur. *komşu*, *konşu* „susjed“) i *komšiluk* (tur. *komşuluk*, *konşuluk* „susjedstvo“) koje su ustupile mjesto terminima *susjed* i *susjedstvo*; *àvlija* (tur. *avli* „kućno dvorište“) ustupila je mjesto terminima *dvor* i *dvorište*.

Ima turskih riječi koje su se gotovo udomaćile u govoru Bratiškovaca, koje su postale prepoznatljivije u svakodnevnom govoru. Umjesto *mladoženja* čuje se

i **đuvègija** (tur. *güveyi* „zaručnik, mladoženja“); kada netko dugo razgovara kaže se **divániti** „nadugo razgovarati“ (tur. *divan* „razgovor, besjeda; riječ“); za narodne običaje do kojih se drži čuje se riječ **ádet** (tur. *âdet* „običaj, navika, tradicija“); za neko doba godine kaže se **zèmán** (tur. *zeman* „vrijeme“), a za težak oblik nasilja čuje se **zùlum** (tur. *zulüm* „nepravda, nasilje, bezaklje, teror“).

Veliki broj usvojenica iz turskog jezika koje su se potpuno udomaćile u bratiškovačkom govoru posredstvom književnog jezika su: *alat, bakar, boja, budala, čamac, čarapa, čičak, čizma, čevapi, čela, ćelav, dućan, džep, hajduk, jorgovan, kalup, kat, kavez, kundak, lula, melem, rakija, sandale, sat, šah, šegrt, šećer, tava, top, torba, turpija, zanat*.

Ima i riječi iz turskog jezika koje su se udomaćile u hrvatskom književnom jeziku, ali nisu prodrle u govor Batiškovaca, kao što su: **dūd** (*murva*), **düğme** (*pulija*), **jàstuk** (*poglavač, kušin*), **kàjsija** (*marelica, barakokula*), **kèstēn** (*marun*), **kùtija** (*škatula*), **màrama** (*šudar*), **mírāz** (*dota*), **zerdèlija** (*vinika*).

U bratiškovačkom govoru, kao i u govoru mnogih dalmatinskih mjesta, ima dosta talijanizama iz mletačkog dijalekta.

Promatrajući riječi mletačkog i turskog podrijetla, katkad u bratiškovačkom govoru postoje trojezični izrazi za istu stvar, kao npr. *čaršav, plahta, lancun; dugme, pulija, botun, ekser, čavao, brukva, jastuk, kušin, poglavač, makaze, škare, nožice, sirće, ocat, kvasina, boja, farba, pitura, tržnica, pazar, pijaca, zastava, barjak, bandijera*. Ima i dvojezičnih riječi, kao npr. *dota-miraz; džep-škašela; škatula-kutija; susjed-komšija, itd.*

5. Turske riječi u bratiškovačkom govoru

ádet-ar. *običaj, navika; tradicija (Koliko sela, toliko i adeta)* (<tur. *âdeta*<*âdâc(t)*-„običaj“)

âjdūka (hâjdūk)-*hajduk; odmetnik od vlasti; drumski razbojnik: lopov* (<tur. *haydud, haydut* „drumski razbojnik“)

âlat, âlata-*konj crvenkaste, riđaste dlake* (<tur. *al-at*)

âlât-oruđe, instrumenti i uopće sav pribor za jedan obrt ili za ručni rad (Bez alata nema zanata) (<tur. *âlât*<ar. pl. *âlât*)

amânet-*preporuka, povjerenje, čuvanje, zavjet, svetinja; predmet koji se daje na čuvanje, na povjerenje; dar koji daje momak djevojci ili djevojka momku prilikom zaruka, obilježje, biljeg; vrijednosna pošiljka* (<tur. *emanet* (ar. *âmânâ(t)* „povjerenje, vjernost, pohrana“)

âmbār-*drvena zgrada za zrnastu hranu, žitarica, silos; sanduk za žito i brašno: donji dio mlina gdje pada samljevena kava* (tur.<*ambar*<pers. *anbar* „spremište, skladište“)

àngir-zdrijebac, pastuh (<tur. *aygir*) (pren. zn. jaka neukrotiva muška osoba; „Pravi je *angir*“)

àrām-nedopušteno, nepravedno, zabranjeno, grešno (<tur. *haram*<ar. *ḥarām*)

àrčiti-(od tur. *hârçiti*) **trošiti, činiti trošak** (<tur. *harç, harc*<ar. *harğ* „trošak, izdatak“; *Kad se arči nek se arči*“)

àršīn-stara mjera za dužinu (<tur. *arşin* „mjera za dužinu“)

àšikovati, àšikovānje-voditi ljubavne razgovore, udvaranje između momka i djevojke (izv. od *âşik* (<tur. *âşik*<ar. *âšig* „ljubiti, ljubav voditi, voljeti“)

âvet i âvêt-prikaza, strašilo (<tur. *âfet* „nesreća“<perz. *âfet* „nesreća“<ar. *âft* „nesreća, čudo“; *Nema ga kost i koža. Prava avet*)

âvlija-kućno dvorište ograđeno zidom, dvorište (<tur. *avli*<grč. *avli*)

âždaja-zmija, ogromna neman koja proždire ljude i životinje (<tur. *ejderha, ejdeha*<perz. *ežder* „zmija, mitsko biće zmijolikog oblika s nogama, krilima i s jednom ili više glava)

badāvā-besplatno, vrlo jeftino, uzalud (<tur. *bedava, bâd-i hava* „besplatno“<perz. *bâdihewā* <*bâd* „zrak“)

bâjam, bâdem (sanskrt)-voćka i plod (*‘Esi li omlatio bajame*); (<tur. *badem*<perz. *bādām, bādām*<sanskrt. *badama*)

bâtak-noga, krak, bedro (<tur. *bacak*)

bâgav-koji boluje od бага, koji ima bage na nogama, ćopav: čovjek koji ima jednu ili obje noge iskrivljene (<tur. *bağa, baği* „čvorugasta izraslina na nogama stoke; žulj“)

bànuti (bâhnuti)-iznenada se pojaviti (vjerojatno je došlo od tur. gl. „*basmak*“)

bajâgi-tobože, kao da, često se govori s prijedlogom „kao“: kao bajagi, ko-bajagi (<tur. *bayaği* „upravo, prilično“)

bâjat-koji je ustajao, izgubio svježinu, koji nije svjež, uvenuto, ostario (<tur. *bayat*<ar. *bā’it* „prenoćio“ (kruh ili voda koji nisu svježi)

bâjati-vraćati (u smislu liječenja) (<tur. *baymak* „vraćati“)

bârjāk-zastava (<tur. *bayrak*<perz. *bayraq*)

barjâktâr-hip. onaj koji nosi zastavu (<tur. *bayraktar*<perz. *bayrakdâr*)

bâkar-metal cuprum, bakreno posuđe (<tur. *bakar*)

bâksuz-a kao imenica: *nesretan čovjek, čovjek bez sreće, čovjek koji drugima donosi nesreću, nesreća*; b) kao pridjev: *nesretan, koban, koji drugome donosi nesreću* (<tur. *bahtsiz* „bez sreće, nesretan“)

bâkšiš-dar, poklon, nagrada za učinjenu uslugu, napojnica, darak (<tur. *ba-hşiş* „dar, poklon, napojnica“<perz. *bahşiş*, imenica izv. od *bahşīden* „dati, darivati, pokloniti“)

bâlvan-trupac posječenog drveta, neotesana greda, brvno. Nije jasno od čega dolazi ova riječ, ali se opravdano misli da je nastala od tur. *balaban*, kojoj je vrlo

blizu i po obliku i po značenju (*balàban* „golem i debeo kolač“ (<tur. *balaban* „krupan, znažan čovjek ili životinja“)

bàr, bàrem-makar; *u najmanju ruku, ako ništa drugo (Ostavi mi bar malo...)* (<tur. *bari*, vulg. *barim*, s istim značenjem kao u našem jeziku)

bàrut-pušćani prah, *eksplozivna materija koji služi za punjenje metaka vatrenog oružja* (<tur. *barut*<perz. *barud*)

bàsati-stupati, *gaziti* (teškim korakom), *tumarati*, *lutati* (došlo je od tur. gl. *basmak*)

bášća (bášta)-vrt, *voćnjak* (<tur. *bahçe*, *bağçe*<perz. *bāğče* (*bāğ-če*) „voćnjak“)

batáliti-(po)kvariti, *(po)remetiti*; pren. zn. *okaniti se*, *napustiti* (neku namjeru, zamisao) (izv. od *bâtâl*; tur. *battal* „odvažan, hrabar“)

bècār-neženja, *momak samac*, *bez obitelji*; *bekrija*, *mangup*, *lola* (<tur. *bekâr* „neženja, momak“<perz. *bīkâr* „bez posla, besposlen“)

bećárac-vesela pjesma mladih ljudi s određenom melodijom (*Bećar jesam, bećarski se šišam*) (izv. od *bećar*)

bećàrina-augm. izv. od *bećar*

bećàruša-ženska koja se ponaša slobodno i živi bećarskim životom (izv. od *bećar*)

bèdem (bèdem)-zid tvrđave, *debeli zid oko utvrđenog grada*; *planinski lanac*, *masiv* (<tur. *beden*, s navedenim značenjem (perz. *bādān* „tijelo, trup“)

bedèvija-kobila arapske pasmine; pren. zn. *pretjerano visoka*, *koštunjasta i snažna žena* (<tur. *bedevi* „beduinski konj“<ar. *bādāwiyy*, *bādāwī* „pustinjski beduin“)

bèg-najviši stupanj plemstva u feudalnoj Bosni (<tur. *bey* - arapskim slovima piše se „bek“ i otuda naše „beg“; titula za uglednog čovjeka, velikana, dostojanstvenika; civilna i vojna titula u staroj turskoj državnoj organizaciji)

bèhār-cvijet vočke, *latice od takvog cvijeta* (<tur. *behar*, *bahar*<perz. *bāhar* „proljeće“, „list i cvijet vočke“)

bèkrija-onaj koji rado pije, *pijanica*, *lola*, *veseljak* (<tur. *bekri* istog značenja<ar. *bukrā* „jutro“ +ar.-perz. suf. -ī (-iyy) (tur. *bekri* u slobodnoj interpretaciji „onaj koji već od jutra počne piti“)

bèlāj-nesreća, *zlo*, *jad*, *nervolja*. *patnja*, *muka*, *napast* (<tur. *bela*<ar. *bālā* „briga, iskušenje, tuga, jad, nevolja, nesreća, božja kazna“)

bèlègija-kamen za oštrenje noževa, *britve*, *kose*; *brus* (<tur. *bileği*<*bilemek* „oštriti“)

bèna-luda, *budala*, *glupan*, *glupača* (<tur. *bön* „glupan, idiot“)

benáviti-govoriti gluposti (izv. od *bena*)

bèndat-priznavati, *pridavati važnost* (<tur. *bende* „rob, sluga; sljedbenik, pristalica“<perz. *bende* „rob, sluga“)

berícát-obilje, izobilje, plod; sreća, napredak, izdašnost (<tur. *bereket*<ar. *bārākā*, „blagoslov, napredak, sreća“)

berícetan-rodan, plodan; sretan, napredan, blagoslovljen (izv. od *berícet*)

biber (ind.)-papar, biljka *Piper migrum* L., plod ove biljke koji se upotrebljava kao začín (<tur. *biber*, *büber*<perz. *bābārī*)

bòja-farba (<tur. *boya*)

bòjati (**bòjiti**)-farbati, bojom premazivati (izv. od *boja*)

burànija (**borànija**)-zeleni grah, mahune: pren. zn. nešto sitno, sitniš, zeleno, neiskusno (<tur. *borani*, *buranj*<ar. *būrāniyyā*, *būrānī* „jelo spremljeno od zeleni i riže“)

bùbreg-bubreg (<tur. vulg. *böbrek*, knjiž. *böğürek*)

budàla-luđak, lud, ma(h)nit (<tur. *budala* „umno ograničen, nepametan, glup“<ar. *budālā*)

budàlast-lud, ma(h)nit (izv. od *budala*)

budaláština-ludorija, ma(h)nitiranje (izv. od *budala*)

budàliti-luditi, ludovati (izv. od *budala*)

búdža-pren. zn. važna osoba, osoba na položaju (izvedena metatezom od *džuba*<tur. *cübb* „jama, špilja“<ar. *ğubb* „duboka jama, bunar“) (p. s. *bu(d)žarupa*, *jama*)

bùdžāk-kut, ugao (<tur. *bucak*)

bùjati-brzo rasti (vjerojatno od tur. *büyümek* „rasti, bujati“)

bùnār-bunar, zdenac, studenac, jama iz koje se vadi i upotrebljava podzemna voda (<tur. *bunar*, *punar*)

búndžija, **bùndžija**-onaj koji diže bune, buntovnik (Hibr. r. s tur. suf. -*ci*)

burúzer-brat, prijatelj (<tur. *birader*<perz. *birāder* „brat“)

bùrek-mesna pita (<tur. *börek* „pita općenito“<perz. *bürek*)

bùrgija-svrdlo, bušilica (<tur. *burgu*)

burgijiti-bušiti *burgijom*; pren. zn. *zamućivati*, *dosadivati*, *sijati* smutnju među ljudima (<tur. izv. kao *burgija*)

bùrma-vjenčani prsten, vitica; vijak, šaraf (<tur. *burma*<*burmak* „zasukati, usukati, zavrtjeti“)

büt-bedro, natkoljenic (<tur. *but*, *bud*)

bùsija-zasjeda (<tur. *pusu*, *pusi*)

buzdòvān-vrsta starinskog oružja, topuz; pren. zn. *glupan* (<tur. *bozdoğan*)

čāk-daleko, sve do (<tur. *çak* „daleko, sve do“)

čākija-džepni nožić (<tur. *caki*)

čalabrkniti (**čalabrknuti**)-na brzinu nešto malo pojesti, „samo brkove omastiti“ (<tur. *çala* i naša riječ „brknuti, brenuti“)

čamac-manje plovilo koritasta oblika, plovni objekt (<tur. *camac* „malo riječko plovilo“; tur. *çam* „bor“)

čarapa-pleteni ili platneni dio odjeće koji se obuva i štiti stopala i noge do koljena; čarapa; (Bra(ti)škovljani kažu još i **kalca**, a ikavci skradinskog zaleđa (Rupe, Dubraveice, Sonković, Bićine, Ićevo i dr.) i **bičva**) (<tur. *çorap*, *çorab*<ar. *ğäwräb*<perz. *gūrāb* „čarapa“)

čardāk-lijepa, obična dvokatnica, kuća, okružena vrtovima, dvorac, ljetnikovac; velika soba na katu s lijepim vidikom (<tur. *çardak*<perz. *cārṭāq* (*čār-ṭāq*) „zgrada na četiri svoda“)

čarka-mala svađa, malo prepucavanje, mala bitka kao uvod u veliku bitku (<tur. *çarka*<perz. *carḡa* „vojna prethodnica“)

čarkānje-prepucavanje u boju, zametanje čarke; poticanje vatre da bolje gori (izv. od *čarka*)

čarkati-prepucavati, zametati čarku; poticati vatru da bolje gori (izv. od *čarka*)

čaršav-posteljni platneni pokrivač, plahta, lancun (<tur. *çarşaf*<perz. *cāderšeb*, *čāršeb* (< perz. *čāder* „pokrivač + perz. *šeb* „noć“ „noćni pokrivač“)

čauš (čäuš)-općinski službenik; vođa svatova; šaljivdžija koji razveseljava svatove i goste na svadbi; raznoslač vijesti (< tur. *çawuş*)

čekić-zanatska alatka; malj, kladivo, kladivac (<tur. *çekuç*)

čelik-vrsta tehničkog gvožđa; željezo velike tvrdoće (<tur. *çelik*)

češāgija-željezna četka kojom se konj timari (izvedenica od našeg gl. *češati* po uzoru na tur. oblik *kaşağı*)

česma-izvor, česma (izv. česme voda teče na cijev) (<tur. *çeşma*<perz. *češme* „izvor“)

čičak-biljka sa sitnim nazubljenim plodovima koji se hvataju za odjeću; ljekovita biljka (<tur. *çiçek* „svijet“)

čilaš-pjegav, šaren konj (<tur. *çil at* „pjegav, šaren konj“)

čiviluk-vješalica načinjena od zabijene brokve (ili od komada željeza ili od drveta u zid) (<tur. *çivilik* (*çivi-lik*))

čizma-čizma, obuća do koljena, postola (<tur. *çizme* „čizme“)

čöban-pastir (<tur. *çoban*<perz. *šubān*)

čoha (čöja)-sukno bolje kvalitete, mekše i ljepše (<tur. vulg. *çoha*, *çoka* knjiž. *çuha*, *çuka*< perz. *čūḡa*, *čūḡa*)

čökot-struk loze sadnice, grm loze na jednom korijenu, trs (<tur. *çokut* „žila od stabla na površini zemlje; panj koji ostane kad se drvo posiječe“)

čörba-juha (<tur. *çorba*, *şorba*<perz. *šūrbā*, *šūrbāğ* „čorba“)

čülav-koji ima male uši ili nema jednog ili oba uha (<tur. *kulak* „uho“)

čütura (čütura)-ovalan i plosnat sud za piće (može biti od drveta i metala; vojnička čutura (<tur. *çotra* „mali drveni sud za vodu“)

čäga-papir, pismena isprava; napisano pismo, potvrda (<tur. *kâğit*<perz. *kāğaz*)

čáto-pisar (<tur. *kâtib*, *kâtip*<perz. *kâtib* „pisar“)

- čèbe**-grubo izrađeni debeli vuneni pokrivač; biljac (<tur. *kebe*)
- čêf (čèif)**-volja, dobra volja; prihtjev, hir; naslađivanje, učivanje (<tur. *keyif*<ar. *käyf*)
- čêlav**-obiljela dlaka na glavi; bez kose na glavi, gole glave, „bos po glavi“ (<tur. *kel* izv. od *čela*)
- čèmer**-svod (u vrata, prozora, mosta); bunja (<tur. *kemer*<perz. *kemer* „pojas“, „zgrada s prozorima i vratima građenim na svod“)
- čîlim**-prostirač istkan od vune na stanu, tepih (<tur. *kilim*<perz. *kilīm*)
- čîtāba**-knjiga; zakon; knjiga koja sadrži vjerska učenja i propise, kur'an, biblija (<tur. *kitab*, *kitap*<ar. *kitāb* „knjiga“)
- čòpav**-šepav, sakat, invalid u nogu (<tur. *çolpa* i *çulpa*<perz. *čül* „kriv“ + perz. *pā* „noga“)
- čórak**-metak bez pravog naboja; manevarski metak (izvedeno od *čòr*-„slijep u oba oka“< tur. *kör* „slijep, čorav“<perz. *kūr* „slijep, čorav“)
- čòrav**-slijep na jedno oko, bez jednog oka; slijep na oba oka (izv. od *čòr*<tur. *kör* „slijep, čorav“<perz. *kur* „slijep, čorav“)
- čòrsòkak (čòr-sòkāk)**-pre.zn.slijepa ulica, bezizlan položaj;kritična situacija (tur.kor sokak)
- čóso, čósa**-muškarac rijetke brade i brkova ili u koga ne rastu brada i brkovi; mudar čovjek, lukavac (<tur. *köse* „muškarac bez brade i brkova“<perz. *kūse*)
- čóša, čóše**-ugao, kut (<tur. *köşe*<perz. *kūše*, *gūše* „ugao, budžak“)
- čũfte**-vrsta jela - kolačići od mesa sa sokom (<tur. *köfte*<perz. *kũfte*<perz. *kũften* „istući, smrviti“)
- čũfter (čũkter)**-vrsta slatkog jela koje se pravi od groždanog mošta i brašna (<tur. *köfter* „gusta masa od groždanog mošta i brašna koji se može rezati i u komadima sušiti“)
- čũmez**-kokošinjac; pren. zn. mala neuredna kuća, koliba (<tur. *kümes*)
- čũp**-veliki zemljani lonac, zemljani duboki sud koji ima dvije ručke sa strane (<tur. *küp* (č-kjup) <ar. *kūb*)
- čũprija**-most (<tur. *köprü*<grč. *géphyra*)
- čũskija**-alatka za dizanje tereta, za bušenje rupa u zemlji; željezna poluga, s jedne strane šiljasta, a s druge tupa, ravna; pren. zn.: sasvim pijana osoba koja kao ni čuskija ne može upravno stajati (<tur. *küskü* (č. *kjuskü*))
- dādilja**-žena koja se brine o djeci, čuva ih i odgaja, guvernanta (<tur. *dadi*<perz. *dādā* „žena koja se brine o djeci i čuva ih“)
- dadijati**-brinuti se o djetetu i čuvati ga (izv. od *dadilja*)
- dâr-mâr**-nesređeno, izmiješano, ispreturano; nered, zbrka (<tur. *tarumar*<perz. *târmâr*, *târ-u mâr* „nesređen, razbacan, izmiješan“)
- dèlija**-junak, junačina, silovit čovjek, zanesenjak u junaštvu; čovjek koji provodi život bezbrižno i troši vrijeme uzaludno (<tur. *deli*)

dèva-kamila (<tur. *deve*)

devèrati-boriti se kroz život, proturati se, životariti, teško živjeti; durati (izv. od *dever*<tur. *devir*<ar. *däwr* „okretanje, vraćanje; rotacija“)

dilber-dragan, ljepotan, lijep, krasan, zanosan (<tur. *dileber*<perz. *dilber* (*dil-ber*) „srconoša“ <perz. *dil* „srce“ i perz. *ber*; prez. osn. od *burden* „nositi“)

dīv-mitološko biće, gorostas, gigant, oličenje jakosti i snage (<tur. *dev*<perz. *dīw* „zao duh, đavo“)

divāniti-besjediti, govoriti, razgovarati (izv. od *divan* (<tur. *divan*<ar. *dīwān*, odnosno<perz. *dīwān*))

dòrat-konj zatvoreno crvene, crvenosmeđe dlake (<tur. *doru at*; tur. *doru* „zagasit, smeđ“ i tur. *at* „konj“)

dùcān-prodavaonica, trgovačka radnja (<tur. *dükkan* (č. *dukjkan*)<ar. *dukkān*)

dūd-murva (<tur. *dut* (u perz. *tūt*))

düğme-puce, pulija, tipka na zvoncu, tipka na kakvom aparatu (<tur. *düğme* s oba značenja kao i u nas<perz. *tukme* „puce, pulka na odijelu“)

dùhān (**dùvān**)-duhan (<tur. *duhan*<ar. *duḥān* „dim, gusta para i biljka duhana“)

dür! **dùra!**-stani! stoj! čekaj! (<tur. *dur*; *dura*, imp. od *durmak* „stajati, mirovati, čekati, trpjeti“)

dùšek-vunena postelja (*madrac*) na kojem se spavalo u vrijeme dok još kreveti nisu ušli u uporabu (<tur. *döšek*)

düşmān-neprijatelj, protivnik (<tur. *düşman*<perz. *dušman*)

düvār-zid, zidina (<tur. *duvar*< perz. *dīwār*)

düzīna-snop, paket koji sadrži 12 komada nekih predmeta (npr. jaja) (<tur. *düzine*<tal. *dozzina*)

džābe (**džāba**)-besplatno, ono što je besplatno dato, poklon; badava (<.cada „ono što je besplatno, poklon“)

džèp-džep, škašela (<tur. *cep*<ar. *ğäyb*)

džepárac-sitni novac za trošenje; novac za podmirivanje sitnih izdataka (<tur. *cap parasi* „džepni novac“)

džèzva-bakrena posuda posebnog oblika za kuhanje kave (< tur. *cezve* <ar. *ğädwä* „glavnja, baklja“)

džigarica-jetra, crna džigarica (<tur. *ciğer*<perz. *ğiger*)

đòn, gen. **đòna**-potplat za cipele; debela koža; leder (<tur. *gön* „učinjena koža“)

đòrati-mijenjati (skraćeno od tur. *görmece* „odoka, đutire“)

đùbre-stajsko gnojivo, smeće; pren. zn. loša osoba, ološ (<tur. *gübre*)

đül-ruža, ružica (<tur. *gül*<perz. *gul*)

đùveč-vrsta jela (*meso, luk, riža, krumpir*) (<tur. *güveç* „zemljana tava“)

đuvègija, **đuvèglja**-mladoženja (<tur. *guvegi*)

- èkser-ekser**, *klinac, čavao; brokva* (<tur. *ekser*)
- fènjler-ručna zastakljena svjetiljka** (<tur. vulg. *fener*, knjiž. *fenar*<grč. *phanári*<st. grč. *phanáron*)
- fitilj**-pamučna traka u svijeće i petrolejske lampe; *stjenjak, žižak; korda* (<tur. *fitil*<ar. *fātīl*)
- galáma-vika**, *dreka* (putem metateze od tur. *ağlama* „plač, kuknjava“)
- galámdžija-onaj koji galami, koji diže dreku** (izv. od *galama*)
- galámiti-derati se, vikati** (izv. od *galama*)
- gungúla-metež, buna, buka, vika** (<tur. *sulgule*<perz. *gulğule*)
- hàjde! i hājde!, hājdemo! i hājdemo! (ājde!, ajdemo!)-idi! Idimo! pođi! pođimo!** (<tur. *hayde!*, *haidi!*)
- hājduk (ajduk)-drumski razbojnik; lopov** (<tur. *haydud*, *haydut* „drumski razbojnik“<mađ. *hayduk*, pl. od *haydú* „vojnika“<ar. inf. *haydūd* (gl. *hādā*) „skrenuti s pravog puta“, od čega je izvedeno „odmetnuti se“)
- hāps (āps)-zatvor** (<tur. *hapis*<ar. *ħabs*)
- hāpsiti (āpsiti)-zatvarati, lišavati slobode** (izv. od *haps*)
- hārāč-glavnica, vrsta poreza** (<tur. *haraç*<ar. *ħarāğ*)
- hàrambaša-vođa hajduka, hajdučki poglavica, vođa razbojnika, vođa odmetnika** (<tur. *harami başi*)
- hēj! (êj!)-o!oh! (Ej, dođo ‘vamo)** (<tur. *hey!*<perz. *way!*)
- hīr-ira, pl. hírovi-nezasita želja, neobuzdan prohtjev; kapric** (<tur. *hire*<perz. *hīr* i *hīre* „tvrdoglav, nepokoren, bezobrazan, zapanjen“)
- hiròvit-bijesan, plahovit** (izv. od *hir*)
- inat (inad)-kapric, prkos, tvrdoglavost, upornost u protivljenju; svada** (<tur. *inat*<ar. *inād*)
- inátiti se (ināditi se)-svađati se, prepirati se** (izv. od *inad*)
- jāgma-grabljenje, otimanje, pljačka** (<tur. *yağma*<perz. *yağmā*)
- jāgmiti (se)-grabiti; natjecati tko će prvi što zgrabiti** (izv. od *jagma*)
- jārak-otvoren kanal za odvođenje vode (jarak uz cestu, jarak u njivi); prokop** (<tur. *ark* „jarak, kanal“)
- jārān-prijatelj, drug** (<tur. *yāran*<perz. pl. *yārān*, sing. *yār* „prijatelj“)
- jarànica-prijateljica, drugarica, cura s kojom momak ljubuje (ašikuje)** (izv. od *jaran*)
- jāruga-udolina na padini brijega ili na strmini kojom se slijeva voda; brazgotina** (<tur. *yarik* „brazgotina, pukotina“ (od inf. *yarmak* „rascjepiti, rastvoriti“)
- jāstuk-podloga na kojoj počiva glava prilikom odmora i spavanja; uzglavlje, kušin, poglavač** (tur. *yasrik*)
- jātak-onaj koji pomaže i skriva hajduke i ometnike od vlasti; prekršitelji zakona** (<tur. *yatak*)

- javāšluk**-sporost, lijenost; nemarnost; neodlučnost (<tur. yavaşlik)
jènjga (jènga)-djeveruša; žena ili djevojka koja ide po nevjestu u svatovima i prati je da ne bi bila sama među muškarcima (<tur. yenge)
jògun, jogùnast-svojevlav, tvrdoglav, uporan, obijesan, nepokoran (<tur. yağun)
jòk!-ne! nije! nema (<tur. yok)
jòrgan-posteljni pokrivač napunjen pamukom i prošiven (<tur. yorgan)
jorgòvān-ukrasni grm sgrozdastim mirisnim cvjetovima; jorgovan (<tur. er-guvan < perz. erğewūn (>ar. erğuwūn)
jürīš-napad, navala, nalet (<tur. yürüyüş izv.od yürümeğ „ići, hodati, napredovati“)
júriti-trčati, brzo ići naprijed (izv. od juriş)
kádar-prid. koji može što učiniti, koji je sposoban za što, koji je u stanju da nešto učini (<tur. kadir<ar. gādir, part. akt. od qadarā, qudrā (qdr) („biti u stanju da nešto učiniti“)
kàdija-sudac (<tur. kadi<ar. qāḍī, qāḍin, part. akt. od qadā(qdy) „suditi“)
kāfa (kàva)-napitak priređen od pržene kave ili mješavine koje imaju sličan okus, miris i djelovanje (<tur. kahve<ar. qahwā)
kafāna(kavāna)-ugostiteljsko mjesto u kojem se pije kava i piće te poslužuju slastice (< tur. kahvehane)
kāiç-jednostavna drvena barka bez kabine na dva vesla; čamac (<tur. kayık)
kāiř (kājīř)-remen; pojas, kožni opasač (<tur. kayiř)
kājđānka-bilježnica za glazbenu nastavu, za bilježenje nota (izv. od kajda (<tur. kaide<ar. qāidā „pravilo, načelo“)
kājgana-jelo od tučenih i prženih jaja (<tur. kaygana<perz. ḥāy-gene)
kājmak-skorup (<tur. kaymak)
kājsija-marelica, barakokula (<tur. kaysi)
kālaj-kositar (<tur. kalay)
kalāisati (kalājisati)-prevlačiti suđe kositrom; presvući (izv. od kalaj)
kalāuz-ključ (<tur. kilavuz)
kāldrma-kamenom popločan put ili dvorište (<tur. kaldirim)
kālem-mladica, navrtak kojim se voćka oplemenjuje (<tur. kalem<ar. qalām<grč. kálamos)
kālemiti-cijepiti, navrtati voćku na koju drugu biljku (izv.od kalem)
kālup-oblik, forma, obrazac, model (<tur. kalip vulg. kalup<ar. qāleb i gālib „kalup“<perz. kālīb, kālbud „tijelo, kalup“)
kāmiř-cijev za lulu (<tur. kamiř)
kandža-jak, povinut nokat na prstima četveronožnih životinja i ptica; pandža (<tur. kanca <tal. gancio „kuka“)

kàndžija-reg. *korbač potreban pri vođenju konjske zaprege, bič; škurja* (<tur. *kamçi*)

kánta-limena posuda za vodu i druge tekućine (<tur. *kanata*) (*oko etimologije ove riječi postoje različita mišljenja i tumačenja, p. o.*)

kàntār-starinska željezna sprava za mjerenje težine; vaga (<tur. *kantar*<ar. *qinṭār*<lat. *centenarius*)

kàpak-poklopac, zaklopac (krilo na prozoru; kožno tkivo koje prekriva oči ljudima i životinjama; vjeđa) (<tur. *kapak*)

kàpija-vrata; pren. zn. *dvor (carski)* (<tur. *kapi*)

kàsap-mesar (<tur. *kasap*<ar. *qaṣṣāb*)

kàsapiti-nožem sjeći meso; mesariti (izv. od *kasap*)

kàša-žitko jelo koje se jede žlicom; jelo pripremljeno od vode i brašna; pren. zn. *zbrka, smutnja* (<tur. *kaşık*)

kàšika-žlica (<tur. *kaşık*)

kàt-dio kuće između poda i stropa; sprat, struka; red, sloj, pod (<tur. *kat*)

kàtran-crna, žitka i gusta masa (<tur. *katran*<ar. *qaṭrān*)

kāvga-oštar sukob, svađa, prepirka (<tur. *kavga, gavga* „velika galama, svađa, bitka<perz. *gawgā* „bitka, boj; prepirka; u ar. *gawgā* znači „skup ljudi koji viču, galame: vika, galama“)

kàvez-krletka, rešetka (<tur. *kafes* „krletka: drvene rešetke na prozorima“<perz. *gafes* (i u ar. *gafes*))

kàzan-veliki bakreni kotao koji ima sa strane ručke za nošenje; lonac (<tur. *kavas*<ar. *qawwās* „strijelac“)

kèsa-vrećica od papira, platna, plastike, kože; vreća (<tur. *kese* perz. *kiṣe*)

kèstēn-stablo iz porodice bukava; plod toga stabla (<tur. *kestane*<grč. *kástanon*)

kičma (**kičma**)-kralješnica; leđa (<tur. *kiç* „stražnja strana, otraga“)

kiosk-kućica za prodavanje kakve robe; javni terminal koji daje informaciju (npr. na kolodvoru) (<tur. *kök*<perz. *kūšk*<fr. *kiosque*)

kòčija-kola na opruge s konjskom zapregom za prijevoz putnika (<tur. *koçu*<mađ. *kocsi*)

kòmšija-susjed (<tur. *komşu, konşu*)

komšiluk-susjedstvo (<tur. *komşuluk, konşuluk*)

kònak-noćenje, kuća, dom; prenoćište (<tur. *konak*, izv. od tur. inf. *konmak* „odsjesti, biti gost“)

kòpča-sprava, sveza, metalna kukica i mali metalni kolutić na koji se kukica zadijeva; spona (<tur. *kopça*)

kòpčati-vezati, spajati dugmad na odijelu; pren. zn. *shvatiti, kapirati* (izv. od *kopča*)

kopile-nezakonito dijete; izvanbračno dijete; pren. zn. *vragolan, nevaljalac* (<tur. *kahpe oğlu*, vulg. *kahpoğlu* „kurvin sin“, tur. inf. od tur. *kahpe*)

kòvrča (kòvrđža)-*uvijeni pramen kuštrave kose, uvojak, lokna* (<tur. *kivircik* „kuštrav, kudrav, loknast“)

kòvrčast (kòvrđžav)-*koji ima koverče* (izv.od *kovrdža*)

krèč-vapno, klak (<tur. *kireç*)

krečàna-jama *u kojoj se gasi kreč, peč u kojoj se pečenjem kamena dobiva kreč; vapnenica* (izv. od *kreč*)

křntija-*starudija; nešto staro, razvaljeno i dotrajalo; starudija; razbijeno* (<tur. *kirinti, kirindi*, perf. 3. lice sing. od inf. *kirinmak* „razbiti se, izlomiti se“)

kùba-*svod, kupola; dio šesira koji pokriva glavu ili prati oblik glave (osim oboda); kružni dio kapka na mlinu za kavu* (<tur. *kubbe*<ar. *qubbā*)

kùbura-*mala puška koja se puni barutom, starinsko vatreno oružje; pren. zn. briga muka* (<tur. *kubur*)

kùburiti-*teško živjeti, boriti se s nevoljama; deveriti, tavoriti* (izv. od *kubura*)

kùla-*utvrda u tvrđavi; kamena zgrada koja mjesto prozora ima puškarnice podešene za obranu od navale* (<tur. *kule*<ar. *qullā*)

kùndak-*drveni dio puške* (<tur. *kundak*)

küsūr-*sitni novac koji se vraća onom koji nešto plaća krupnim novcem; pogreška, propust* (<tur. *kusur*, ar. *quşur*)

kùtija-*predmet čvrstih strana u obliku kocke ili kvadrata, služi za čuvanje raznih predmeta; škatula* (<tur. *kutu*<grč. *konti*)

lågum-*mina* (<tur. *lâğun*<perz. *nağm*)

lakřdija-*riječ, govor; podvrsta komedije, šala* (<tur. *lâkirdi*)

lakrdijāš-*šaljivčina* (izv.od *lakrdija*)

lāstik(a) (lāstik)-*guma; gumena traka za čarape* (<tur. *lâstik*<fr. *élastique*<nlat. *elasticus* <grč. *elaúnein*: tjerati)

lepéza-*ručna sklopiva mahalica za rashlađivanje, hladilica* (izv. metatezom od *elpeza, elpeze*)

lěš m. **lěšina** ž. -*mrtvo tijelo čovjeka ili životinje; strvina* (<tur. *leş*<perz. *lāše*)

līmūn-*zimzelena južna voćka; kiseo plod te voćke žute boje; limun* (<tur. *limon*<perz. *līmūn* i *līmū* (>ar. *lāymūn* i *lāymū*)

lóla, lálala-*momak, dragi; sklon veselju i piću, trošenju na užitke; ženskar; besposličar, skitnica* (<tur. *lâle*<perz. *lâlē*)

lopòvluk-*kradljivost, pokvarenost* (Hibr. r: naša riječ „lopov“ + tur. suf. „*luk*“; mađ. *lopó*=*lopov*)

lùla-*lula za pušenje* (<tur. *lüle*<perz. *lūle*)

magàzin-*skladište, podrum* (<tur. *magaza*, ar. *māḥāzin*)

màjdan-*rudnik, mjesto odakle se vadi ruda ili kamen* (<tur. *maden*<ar. *ma'dān, ma'din* „rudnik; ruda“)

màkar-*iako, pa ma; bar, barem* (<tur. *meğer*<perz. *meger*)

- màkaze-škare, nožice** (<tur. *makas*<ar. pl. *māqāss*, sing. *miqaşş*)
- mána-nedostatak, pogreška, neispravnost, zamjerka; neki fizički ili umni nedostatak; manjkavost** (<tur. *bahane*, vulg. *mahana*<perz. *behane* „uzrok, povod, isprika, izgovor“)
- màngup-vragolan, nestašno dijete; lola, besposličar** (<tur. *mankûp* „nesretnik, propalica“ <ar. *mānkûb* „unesrećen“)
- màrama-dio ženske odjeće kojim se pokriva glava; rubac, šudar** (<tur. *mahrāma*<ar. *miqrāmā*)
- māša-lopatica s dugim drškom za vađenje žara i luga iz peći; ožeg** (<tur. *maşa*<perz. *māşe*)
- māškara-maskirana osoba, maska; karneval** (<tur. *maskara*, *mashara*<ar. *māşharā*)
- māt-završni potez kojim se dobiva partija** (<tur. *mat*, ah *mat*<perz. *šāhmāt*: „kralj je mrtav“ <ar. *māt*, *māta* „umrijeti“)
- mēgdān-polje, trg; boj, dvoboj; sukob dviju vojska, bitka** (<tur. *meydan*<ar. *māydān*)
- melem-lijek koji se privija na ranu; pren. zn. blag, dobar čovjek** (<tur. *melhem* i *merhem*, vulg. *mehlem*<ar. *mārhām*<grč. *málagma*)
- mērāk-naslada, uživanje, ugodno osjećanje, ugodno raspoloženje; strast, žudnja, želja, volja za nečim** (<tur. *merak*, sa značenjem kao u *nas*<ar. *mārāqī* „hipohondrija“)
- mēza-zakuska izvan redovitih obroka, obvezno uz piće** (<tur. *meze*<perz. *meze* „poslastic“)
- mēziti (mēzetiti)-jesti mezu uz piće, prigristi; meziti** (izv.od *meza*, *meze*)
- mīrāz-nasljedstvo, nasljeđe, imovina koju djevojka donosi mužu prilikom udaje; dota, prćija** (<tur. *miras*<ar. *mīrāt*)
- mūkatē-besplatno, džaba, badava** (<tur. *müft*<perz. *muft* „besplatno, badava“)
- mūtāp-pokrivač ili prostirka od kozje dlake** (<tur. *muytap*, *mutaf*<perz. *mūytāb*<perz. *mūy* „dlaka“ i perz. *tāb*, prez. osn. od inf. *tāftēn* „plesti, presti, sukati“)
- nabāsati-slučajno, neočekivano naići na što ili sresti koga, naletjeti, nagaziti** (izv. od *basati*, od *na* + tur. gl. *basmak*)
- nābaška-posebno, odvojeno (na+ tur. başka)**
- nāfta-sirovo zemno ulje akumulirano u sedimentnim slojevima Zemlje, tekuća smjesa ugljikohidrata; zemno ulje, mineralno ulje** (<tur. *neft*<perz. *neft*)
- naglāisati-loše proći u kakvom obračunu; biti opljačkan ili jako oštećen, nastradati, nadljati, nagrabusiti (na+ tur. oğramak: „razboliti se, zapasti u nevolju“)**
- nakériti se-nakriviti se, nagnuti se** (izv. od *herav*, tur. *eğri* „kriv, iskrivljen, nagnut“)

nanišaniti-naciljati, pravo usmjeriti (izv. od nišan, nanišaniti<tur. nišan<perz. nišan)

nasamáriti (se)-namagarčiti (se), podvaliti drugom ili sam sebi (izv. od samar (v))

nišan-cilj, biljeg, meta u koju se puca (<tur. nišan<perz. nišan)

nišaniti-ciljati (izv. od nišan)

obaška-odvojeno, posebno (izv. od bapka)

ócoraviti, ocóriti-postati óorav, oslijepiti na jedno oko (izv. od óor<tur. kör „slijep, óorav“ <perz. kūr „slijep, óorav“)

òdaja-soba, prostorija ob. u bogatim kućama ili dvorovima (<tur. oda)

òdžak-dimnjak, ognjište; pren. zn. domaćinstvo, porodica, kuća, dom, koljeno, rod; bogati stambeni objekt turskih feudalaca; dvorac (<tur. ocak „dimnjak, ognjište“)

òka-stara mjera za težinu i tekućinu (1 oka=4 litre po 100 drama; 1 dram=3,2 gr.; 1 oka =1,280 kg) (<tur. okka<perz. ūqiyyā)

òluk-cijev kojom s krava otječe kišnica; žlijeb (< tur. oluk)

òrtāk-suradnik u zajedničkom poslu ili obrtu; drug u poslu, partner, kompanjon (<tur. .ortak)

ortākluk-partnertvo, ortaštvo; poslovno udruživanje (<tur. ortaklik; ortak + tur. suf.-lik)

osākatiti-ozlijediti, učiniti nekoga sakatim; pren. zn. teško kome naštetiti, nanijeti mu kakvu zlo (izv. od sakat, sakatiti (v))

osamáriti-staviti samar na konja ili magarca (izv. od samar (v))

òtomān-mekan divan, ležaj bez naslona, počivaljka (izv. od Otoman=Osman „Turčin“<ar. Uṣmān „Osman“)

pājdaš (pájdo)-drug, sudrug, kompanjon, ortak, jaran (<tur. pādaš „suputnik, drug, prijatelj <perz. pāydaš „čovjek koji zajedno korača sa suputnikom“)

pāmuk-jednogodišnja biljka iz porodice sljezova; uzgaja se u toploj umjerenjoj zoni; sirovina za tkanje koje se dobiva od vlakana te biljke; pamuk (<tur. pamuk, pambuk<perz. penbe „pamuk“)

pāndža-oštar; zavrnut nokat u mnogih ptica i životinja uopće; šapa, kandža (<tur. pençe <perz. penge „pesnica“ (<perz. peng „pet“ + perz. suf.-e)

pāpuča, pl. **pāpuče**-laka obuća koja se nosi po kući (<tur. papuç, pabuç<perz. pāpūš „papuče“)

pāpučār-majstor koji pravu papuče; iron. muž koji je podčinjen ženi, koji se boji žene (izv. od papuča)

pāra-žarg. novac; sitni novac (<tur. para<perz. pāre)

pārče-manji dio čega; komad, komadić, djelić (<tur. parçe<perz. pārče)

pāša-turska plemićka titula (<tur. paša)

pašaluk-upravno-teritorijalna jedinica u Osmanskom Carstvu, pokrajina kojoj je na čelu paša direktno podložan Carigradu; pren. pejor. ono s čime tko upravlja kao svojim, ono gdje ima neograničenu vlast (Škola je njegov pašaluk) (<tur. pašalik)

- pàzār**-trg, tržnica (<tur. pazar<perz. bāzār)
- pazārīti**-prodavati ili kupovati; trgovati (izv. od pazar)
- pèkmez**-slatka kuhana masa koja se dobiva ukuhavanjem voća sa šećerom; marmelada (<tur. pekmez „skuhani voćni sok“<perz. begmāz „piće; vino“)
- pèndēr**-prozor (<tur. pencere<perz. pengere)
- pèrčīn**-pletunica (kose); dio grive koji konju pada niz čelo između ušiju; pramen ili čuperak kose na vrh glave (<tur. perçem<perz. perçem)
- pèškīr**-komad od tkanine za brisanje ruku, lica i tijela; ručnik, šugaman (<tur. peşkir<perz. pīškīr)
- pīrinač**-riža (<tur. piriniç<perz. pirink „žuta bronca“)
- pīta**-jelo od naslaganih listova tijesta među koje se stavlja slatki ili slani nadjev (<tur. pite, pide<grč. pētta)
- pòhpsiti**-pozatvarati, pozatvarati (izv. od hapsiti (v))
- rāja**-pov. u Osmanskom Carstvu podanici koji nisu muslimani i koji plaćaju danak; običan svijet, puk, ljudi; svjetina, raja (<tur. rāya, reaya<ar. pl. rāā ’yā „stado; podanici“)
- rākija**-alkoholno piće (šljivovica, kumovica, lozovača) (<tur. raki i arak<ar. arāq, osn. zn. „znoj, tekućina koja nastaje isparavanjem“)
- razgāliti (se)**-otjerati brige, teškoće, boli; razvedriti se, raspoložiti se (izv. od razgala, tur. gaila + naša prepoz. „rez“)
- rūsvej**-veliki metež, buka, lom, nered (<tur. rüsvey<perz. rusway „osramoćen, ponižen“)
- sáčma**-sitna okrugla olovna zrna za punjenje patrona lovačkih pušaka sačmarica (<tur. saçma)
- sakat**-onaj koji je kljast; invalid; bogalj; koji nema ruke ili noge ili su mu oštećene: pren. zn. oštećen, nepotpun, osakaćen (<tur. sakat<ar. saqaṭ)
- sāmār**-drveno sedlo, stavlja se na leđa tovarne životinje; ispod drveta je slamarica (<tur. semer<grč. sagmārion (grč. sagma „tovar“)
- samardžija**-onaj koji izrađuje samare (<tur. semerci, v. samar + tur. suf. -ci)
- sandála**-građanska laka ljetna obuća, otvorena u gornjem dijelu (<tur. sandal, ar. şandāl „vrsta tvrdog drveta koje dolazi iz Indije“)
- sānduk**-drveni kovčeg ili škrinja (<tur. sandik<ar. şandūq i şundūq)
- sāpūn**-sredstvo za pranje, sapun (<tur. sabun<ar. şābūn<lat. sapo)
- sāt**-sprava za mjerenje vremena, sat, ura; reloj (<tur. saat<ar. sāa ’)
- sèčija**-reg. uzdignuto sjedište napravljeno od drvenih dasaka u starim muslimanskim kućama; zamijenjen danas otomanima i kaučima (<tur. seki)
- sīndžīr**-okovi, lanac u koji se sputava robijaš i sl.; verige; pren. zn. lanci ropstva; ropstvo, okovi (<tur. zincir<perz. zenğir „zajedno“)
- sīrce**-ocat, kvasina (<tur. sirke<perz. sirke)

skèla-plovilo za prijevoz preko rijeke koje se kreće vezano na uže s jedne strane obale na drugu; splav; mjesto na rijeci gdje se vrši prijevoz s jedne obale na drugu (<tur. iskele<tal. scala<lat. scala)

sôj-rod, pleme; porijeklo, vrsta, sorta (<tur. soy)

sòkāk-manja uža ulica ili prolaz, ob. u naselju orijentalne gradnje; pejor. neugledna, uska ulica (<tur. sokak<ar. zuqāq)

šāh-car, kralj; igra šaha, šahovska figura „kralj“ (<tur. şah<perz. šāh „kralj“)

šāl-šal; može biti vuneni ili pamučni, muški i ženski (<tur. šal „šal“<perz. sāl „vunena tkanina“)

šamar-udarac dlanom po licu; pljuska, zaušnica; pren. zn. javna, neugodna pouka, neugodan ukor (<tur. şamar)

šāšav-luckast, budalast, lud (<tur. vulg. şaşal „luckast“)

šator-šator, pokretljiv privremen zaklon za boravak na otvorenom mjestu, za smještaj vojnika, planinara (<tur. çadır<perz. čāder, čatr)

šēcer-kristalizirani organski i kemijski spoj za skupine ugljikohidrata izgrađen od jedne molekule glukoze i fruktoze, slatkog okusa, topiv u vodi; šećer (<tur. şeker<perz. šeker)

šēga, **šēgāčina**-šala, smijurija, ruganje; komedija (<tur. şaka „šala, pošalica“, ar. šāqā’ „nesreća“)

šēgāčiti se-reg. rugati se, podrugivati se, šaliti se (izv. od šega (v))

šēgrt-dječak koji uči zanat, učenik u privredi; naučnik; pren. un. onaj koji je slaboga znanja u odnosu na drugoga (<tur. şakirt<perz. šāgird)

špināt-jednogodišnja biljka iz porodice loboda, veliki zeleni listovi upotrebljavaju se za hranu; zelje (<tur. ispanak<perz. ispānğ, osfanāğ, esfenāğ „spanjać“)

šūga-zarazna kožna bolest životinja i ljudi; svrab (<tur. uga<perz. šūg)

šūgav-koji je zahvaćen šugom; pren. zn. koji je težak po karakteru; neugodan, nezgodan (izv. od šuga (v))

tāban-donja strana stopala; stopa, kao mjera za dužinu (<tur. taban osn. zn. „ravan“)

tālās-val, talas (<tur. talaz<grč. thálassa)

tāmān-potpuno, ravno, upravo, dobro! (potvrдно rečeno); odgovara, pristaje kako treba (<tur. taman <ar. tāmān)

tāmbura-muz. tradicionalno, ali ne i autohtono narodno žičano glazbalo, svira se trzalicom (<tur. tanbura<ar. tunbūr<perz. dūnbe i bereh „jenjeći rep“)

tambūrati-svirati tamburu; pren. zn. zamarati govorenjem uvijek istoga, ponavljati uvijek isto (izv. od tambura (v))

tāndara-māndara-zbrda-zdola, bez veze i smisla (govor), bez reda i raspoređa (posao); loše urađeno, zbrka, dar-mar (<tur. tandir-mandir)

tāraba-reg. drveni plot oko seoskog imanja ili dvorišta (<tur. taraba<ar. daraba’)

tarīfa-popis službeno utvrđenih cijena; cjenovnik usluga (na pošti, željeznici) (<tur. tarife<ar. ta'rīfā)

táva-kuhinjska posuda u kojoj se prže jela i začini; tiganj, prženica; pren. zn. koji je tvrde glave, koji slabo shvaća (<tur. tava<perz. tābe)

tāvan-potkrovlje; strop, plafon, kat (pren. zn. gornja granica čega (<tur. tavan)

tèk-samo; ipak, baš, netom (<tur. tek)

tèpsija-reg. okrugla niska, plitka posuda u kojoj se peče; padala (<tur. tepsi)

tèrluci-vezom ukrašene lake ženske papuče koje se nose po kući; obojci koji su se, navučeni na muške čarape, nosili ispod opanaka (<tur. terlik „papuče“)

timáriti-čistiti konja češagijom i četkom; njegovati konja (<tur. timar<ar. tīmār „njegovanje bolesnika“)

tòp-top, poznato artiljerijsko oružje (<tur. top)

tórba-torba, predmet u kojem se nose potrebne stvari (spisi, pribor za higijenu), ob. se nosi o ramenu ili u ruci (<tur. torba i tobra)

tòv-uzgoj domaćih životinja uz obilno hranjenje (<tur. tav, perz. tāb)

tòviti-gojiti, hraniti do potrebne težine za klanje (svinje); pejor. gojiti se od pretjerana uživanja hrane; debljati se (izv. od tov (v))

trâmpa-oblik trgovine pri kojoj se razmjena dobara vrši bez novca; zamjena, razmjena predmeta ili dobara; ugovor o zamjeni (<tur. trampa<lat. tramuta)

trâmpiti-izvršiti trampu; razmijeniti nešto (izv. od trampa (v))

tulípān (tūlipān)-biljni rod iz porodice ljiljana, ukrasna biljka s cvijetom u obliku čaše; lala; žarg. glupan (<tur. tūlbent<perz. dūlbend)

tulum-zabava koja se organizira kod nekoga u kući, na javnim prostorima i sl.; pren. zn. pijanka, lumperaj, nered, bučna zabava; reg. mješina za vino (<tur. tulum<grč. tylemos)

tùrpija-stolarska i bravarska ručna alatka od čelika s nasjekom, služi za struganje drveta i željeza; rašpa, trojangula, lima (<tur. torpu)

turpījati-obrađivati turpijom; strugati (izv. od turpija (v))

ùlār-dio konjske opreme pomoću kojega se vodi konj; jular; povodac (<tur. yular<grč. eulēra)

ùstra-britva za brijanje (<tur. ustra, ustura<perz. suture, izv. od inf. suturden „brijati“)

učícáriti-pejor. dobiti, ugrabiti, uloviti nešto (a ništa ne platiti), zaraditi; šićáriti (od tur. šićār „dobitak, korist“, (<tur. ikār<perz. šikār)

vàkat-vrijeme, doba; vrijeme muslimanske molitve; sama molitva, namaz (<tur. vakit <ar. waqt)

vàlāj-bogme, bogami; baš, e baš, doista, zaista (izv. od valahi (<tur. vallahi! vallah!<ar. wa-llāhi! wa-llāh)

verèsija-žarg. davanje robe na vjeru, na dug, na poček, ob. u maloprodaji (<tur. veresi „prodaja ili kupnja na kredit“<tur. inf. vermek „dati“)

višnja-voćka iz porodice ruža, kiselkasta istoimenog ploda (<tur. vişne „višnja“<perz. weşni „crven, crvenoća“)

vučija-drvena posuda za vodu, elipsasta je dna (dolje šira gore uža, ponegdje je po sredini kablasta) (obično drži 18-25 litara) (<tur. fici<grč. -βovtói)

zamàndaliti-zatvoriti vrata mandalom (zasunom); **zapriječiti** (izv. od mândal „drvena greda ili željezna šipka koja se stavlja preko vrata s unutrašnje strane radi zatvaranja“ (<tur. mandal)

zànāt-izučena proizvodna, prerađivačka, obrtnička ili uslužna djelatnost; obrt, zanat (<tur. sanat<ar. şan'a)

zanàtlija-onaj koji se bavi nekim zanatom (<tur. sanatli, v. znat)

zèmān-epoha, vrijeme, vakat, doba, vrijeme (<tur. zeman<ar. zāmān)

zèra-sitna stvar, stvarčica; mala vrijednost; beznačajnost (<tur. zerre<ar. dārra „zrno prosa“)

zerdèlija-reg. vrsta rane šljeve; šljiva ranka; vinika (<tur. zerdali<perz. zerdalu „žuta šljiva“)

zùlum-nasilje, bezakonje, tiranija; nepravda (<tur. zulüm<ar. zulm)

6. Zaključak

Rad bih završio vizionarskim i mudrim riječima Ante Šupuka iz njegovog članka o *Turcizmima u šibenskom govoru*, u kojem uvaženi profesor navodi, kako su se dalmatinski gradovi i manja mjesta Dalmatinske zagore nalazili duže vremena između istoka i zapada kao prostor nemira. Od toga vremena u jeziku naroda ostalo je u upotrebi podosta turskih riječi, tzv. balkanskih turcizama, od kojih je manji broj postigao status književne riječi. „Danas sve te riječi turskog porijekla -*naglašava profesor*- veza su sa svijetom dobrosusjedstva, kao i riječi mediteransko-mletačkog vokabulara. Jedno i drugo to je danas u našem jeziku mediteranski internacionalizam, folklorna govorna vrijednost, bez koje bi dalmatinski gradovi i mjesta (uključujući i Bratiškovce, *op. a.*), bili jezično osakaćeni. Ta kvazi-dvojezičnost obogaćuje nas sinonimima i u ovo europsko okupljanje i turističko doba širi krug našeg sporazumijevanja“ (Šupuk, 1989.:81).

7. Kratice

ar.-arapski

č.-čita se

dat.-dativ

gl.-glagol

grč.-grčki

hibr. r.-hibridna riječ

hip.-hipokoridtik

imp.-imperativ

ind.-indijski

inst.-instrumental

izv.-izvedeno

knjiž.-književno

lat.-latinski

lok.-lokativ

mađ.-mađarski

m.-muški rod

ngrč.-novogrčki

op. a.-opaska autora

part. a.-particip aktiva

pejor.-pejorativno

perz.-perzijski

pl.-plural

pren. zn.-preneseno značenje

prez. os.-prezentska osnova

prid.-pridjev

reg.-regionalno

sing.-singular

st. grč.-staro grčki

suf.-sufiks

tal.-talijanski

tur.-turski

v.-vidi

vulg.-vulgarno

žarg.-žargon

ž.-ženski rod

8. Popis literature

1. Anić, Vladimir (2007.): *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi liber-Jutarnji list.
2. Bjelanović, Živko (1978.): *Imena stanovnika mjesta Bukovice*, Split: Čakavski sabor.
3. Babić, Ivan (1986.): *Skradin i njegovo područje u prošlosti*. Skradin: MZ Skradin.
4. Belamarić, Igor (2007.): *Šibenska sjećanja*. Šibenik: Gradska knjižnica Juraj Šižgorić.
5. Klaić, Bratoljub (1968.): *Veliki riječnik stranik riječi*. Zagreb: Zora.
6. Pavešić, Slavko (1971.): *Jezični savjetnik s gramatikom*. Zagreb: Matica hrvatska.
7. Skok, Petar (1971., 1972., 1973.): *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I-IV*. Zagreb: JAZU.
8. Škaljić, Abdulah (1985.): *Turcizmi u srpskohrvatskom - hrvatskosrpskom jeziku*. Sarajevo: Svjetlost.
9. Šupuk, Ante (1989.): *Turske riječi u šibenskom govoru. Čakavska rič. br. 1*. Split: Književni krug.
10. Juraga, Edo (2010.): *Turcizmi u murterskom govoru. Čakavska rič. br. 1-2*. Split: Književni krug.
11. Urukalo, Milivoj (1982.): *Vinogradarski leksik Bratiškovaca*. Novi Sad: Matica srpska.
12. *Dnevnički zapisi* autora o govoru i običajima Bratiškovaca od 1972. do danas
13. Wikipedija: Bratiškovci 2016.
14. Wikipedija: Skradin 2016.

Velimir Karabuva

UDC:811.163.42'282(497.581.2Bratiškovci)'373.45:811.512.161

Preliminary communication

TURCISMS IN THE SPEECH OF BRATIŠKOVCI

***Summary:** The village Bratiškovci, situated about seven kilometres north from the city of Skradin, was a centre of various migrations of people who were trying to move near sea throughout the history (Skradin and Šibenik) and under the language influence of the so-called stokavian dialect. Having arrived in Bratiškovci, a great number of different terms of turkish etymology was brought in the language, and still those terms can be found in the speech of the elder population in the village.*

***Key words:** Bratiškovci, speech, language influences, stokavian dialect, turcisms*

Velimir Karabuva

UDC:811.163.42'282(497.581.2Bratiškovci)'373.45:811.512.161

Comunicazione precedente

LE PAROLE TURCHE NEL DISCORSO DI BRATIŠKOVCI

***Riassunto:** Il posto Bratiškovci, che si trova a circa sette chilometri a nord da Skradin, è stato esposto a grandi migrazioni sulla strada per il mare (Skradin e Šibenik) e all'influenza linguistica del discorso „štokavsko jekavsko“ dalla terraferma. Con l'arrivo di questa popolazione a Bratiškovci è venuto un gran numero di parole turche che possiamo trovare ancora oggi soprattutto nelle persone anziane.*

***Parole chiave:** Bratiškovci, discorso, influenza linguistica, „štokavsko jekavski“, parole turche*